

Journal Club, een goed idee

Tijdens een Journal Club wordt door (één of) twee verpleegkundigen of docenten Verpleegkunde een wetenschappelijk artikel besproken met collega's. Het onderwerp van dit artikel wordt meestal uitgezocht op grond van een recent probleem, dilemma of onzekerheid uit de dagelijkse praktijk. In dit artikel wordt uitgelegd waarom dergelijke besprekingen bestaan, wat de verpleegkundige, de afdeling of (educatieve) instelling ermee wint en hoe een Journal Club kan worden ingesteld. Uiteraard met praktische aanbevelingen om de Journal Club tot een succes te maken.

dr. Hester Vermeulen
projectleider Afdeling Kwaliteit en Proces Innovatie van het AMC Amsterdam, docent EBP en lid lectoraat EBN bij de Amsterdam School of Health Professionals, Hogeschool van Amsterdam.

dr. Corine Latour
docent en lid lectoraat EBN bij de Amsterdam School of Health Professionals, Hogeschool van Amsterdam

dr. Dirk Ubbink
programmameider Afdeling Kwaliteit en Proces Innovatie van het AMC Amsterdam

» Stel, er bestaat twijfel over welke (be)handeling voor een patiënt de beste is, of er is variatie tussen verschillende collega's in de manier van uitvoeren van een bepaalde handeling, dan wel onzekerheid of een pas geïntroduceerde techniek wel beter is dan de bestaande. Tijdens een Journal Club bespreken één of twee verpleegkundigen of docenten Verpleegkunde een wetenschappelijk artikel met de overige collega's. Ze hebben van tevoren de validiteit van het artikel kritisch beoordeeld, de resultaten nader beschouwd en nagedacht over de toepasbaarheid van het bewijsmateriaal in de praktijk. Gedurende een half of een heel uur presenteren zij hun bevindingen, waarna hun collega's vragen kunnen stellen. Idealiter eindigt de bespreking met vragen over de relevantie van het bewijsmateriaal voor de eigen

praktijk, een conclusie en een afspraak over eventuele aanpassingen in de dagelijkse praktijk of afspraken tot implementatie van een vernieuwing.

Waarom een Journal Club?

Al meer dan een eeuw worden door artsen (professionele) Journal Clubs georganiseerd.¹⁾ Sinds een jaar of twintig zijn Journal Clubs (aanvankelijk in de Verenigde Staten) geïntroduceerd in verpleegkundige opleidingen.⁹⁾ Ze komen het meeste voor in academische medische centra met een daaraan verbonden medische faculteit.¹⁾ Journal Clubs helpen verpleegkundigen om bij te blijven met de laatste stand van kennis over actuele, relevante onderwerpen binnen het eigen vakgebied. Naast het ervaren worden in het kritisch beoordelen van wetenschappelijke literatuur en het bijhouden van deze vaardigheid, worden verpleegkundigen binnen de Journal Clubs gestimuleerd tot kritisch, evidence-based denken, tot leesgewoonten, collegiale relaties, de disseminatie van informatie en het doen van nieuw wetenschappelijk onderzoek.^{3,4)} Bovendien heeft het bespreken van wetenschappelijke artikelen invloed op de klinische praktijk³⁾,

EBP-hulpbronnen

- 1 Er zijn verschillende EB-bronnen die wetenschappelijke literatuur al hebben beoordeeld en samengevat (denk aan websites en tijdschriften als *NTvEBP*, *EBN*, *Clinical Evidence*).
- 2 Goede opgestelde zoekstrategieën kunnen helpen om klinisch relevant onderzoek te vinden met een geschikt onderzoeksontwerp (design) dat antwoorden kan geven op een specifieke klinische vraag.
- 3 Het kritisch beoordelen van een artikel is redelijk goed aan te leren en wordt door oefening steeds makkelijker. De toolboxserie, verschenen in *NTvEBP* (2007-2009), is hierbij een onmisbaar hulpmiddel.

Het vijfstapsproces van EBP

- 1 Het formuleren van kritische en beantwoordbare vragen voortkomend uit een klinische onzekerheid.
- 2 Het op efficiënte wijze zoeken van relevante wetenschappelijke literatuur.
- 3 Het kritisch beoordelen van de validiteit en de resultaten van deze literatuur.
- 4 Het beoordelen van de toepasbaarheid van de resultaten in de klinische praktijk.
- 5 De evaluatie van de gevolgen van een gekozen handelwijze.

voor implementatie van EBP

waardoor de kwaliteit van de zorg kan worden verbeterd. Door het beoordelen van literatuur wordt meer inzicht verkregen in hoe en waarom onderzoek plaatsvindt en krijgen verpleegkundigen meer kennis van en begrip voor het onderzoeksproces.⁴⁾ Deze toegenomen kennis en vaardigheden kunnen weer een positieve invloed hebben op leiderschap, vertrouwen en communicatie- en klinische vaardigheden van verpleegkundigen.⁵⁾ Ten slotte wordt genoemd dat het houden van een Journal Club een methode is om het principe van *lifelong learning* te ondersteunen.⁴⁾

Lifelong learning

Gezien de voortdurende ontwikkelingen binnen ons vakgebied is het nodig om up-to-date te blijven met de nieuwste (evidence-based) ontwikkelingen, onder andere door het bijhouden van de vakliteratuur. Dit is dus ook een voortdurend proces: *lifelong learning*. Echter, in het drukke bestaan van een verpleegkundige of een verpleegkundig docent is dit geen sinecure. De hoeveelheid artikelen die op weekbasis uitkomt, is voor de gemiddelde verpleegkundige onmogelijk om bij te houden. Gelukkig zijn er verschillende 'producten' op de markt die behulpzaam zijn bij het bijhouden van wetenschappelijke vakliteratuur (zie kader 'EBP-hulpbronnen').⁶⁾ Daarnaast is het zo dat verpleegkundigen die langer dan vijf jaar geleden hun diploma behaald hebben, het evidence-based gedachtegoed niet of nauwelijks in hun

opleiding hebben meegekregen. Een Journal Club kan daarom een goed en educatief middel zijn om op een actieve manier het vijfstapsproces (zie kader 'Het vijfstapsproces van EBP') van evidence-based practice (EBP) te oefenen in de praktijk.

Succesvolle Journal Club

Hoewel Journal Clubs onder artsen een redelijk wijdverbreid fenomeen zijn (helaas nog weinig onder verpleegkundigen), worden ze zelden systematisch geëvalueerd. Gelukkig hebben enkele groepen hier wel onderzoek naar gedaan, zodat hieruit lering getrokken kan worden.^{1,7)} Zij benoemen enige factoren die bepalend zijn voor het succes van een Journal Club (zie tabel 1). Om te kunnen beoordelen of een Journal Club succesvol is wordt een tweetal criteria genoemd om de Journal Club te monitoren:

- 1 De Journal Club bestaat meer dan twee jaar zonder periodieke onderbreking.
- 2 Een opkomstpercentage van meer dan 50 procent van de verwachte doelgroep.

Om aan deze criteria te voldoen geeft de literatuur aan welke factoren een positieve invloed hebben. Sommige aanbevelingen hangen erg met elkaar samen en hebben we daarom gecategoriseerd naar voorbereiding, uitvoering en infrastructuur. Belangrijk is in ieder geval dat de infrastructuur door het bestuur of de leiding gelegd

Tabel 1. Aanbevelingen voor een succesvolle Journal Club

Vorbereiding

- Toewijzing van een Journal Club leider voor de organisatie en evaluatie.
- Een officieel, consistent en regelmatig rooster voor de Journal Club (bijvoorbeeld vaste dag, vast tijdstip, (twee)wekelijks, steeds dezelfde locatie en een stabiel aantal aanwezigen).
- Beschermd (vrijgeplande) tijd en op een geschikt moment (bijvoorbeeld rond de lunch of na de overdracht).
- Toewijzing van toegeweide, ervaren en kundige gespreksleider bij iedere Journal Club.
- Tijdige verspreiding (bijvoorbeeld één week voor de Journal Club) onder de deelnemers van het te bespreken artikel om voor te bereiden.
- Zorg voor aanwezigheid van een gratis hapje of drankje.

Uitvoering

- Actieve opzet van de Journal Club (liever dan passief luisteren) door gebruik te maken van een stijl met interactieve discussie-elementen.
- Gestructureerde checklist (en eventueel draaiboek) voor de Journal Club en expliciet gedefinieerde, op schrift vastgelegde doelen.
- Een beperkt aantal artikelen (één of twee) per keer bespreken die wel met diepgang worden behandeld ('less is more').
- Accent op artikelen over origineel onderzoek (bijvoorbeeld gerandomiseerde klinische trials).
- Gebruikmaken van basale epidemiologische en statistische principes, evenals het vijf-stapsproces van EBP.
- Positieve bekrachtiging van een kritische attitude door middel van actieve educatieve feedback.
- Schriftelijke documentatie van deelname en de ingevulde checklist.

Infrastructuur

- Bestuurlijk verantwoordelijke kent hoge waarde en prioriteit toe aan de Journal Club.
- Positieve financiële, psychologische, motiverende ondersteuning van de Journal Club door afdeling, leidinggevende, hoofd of directie.
- Aanwezigheidsplicht bij de Journal Club.
- Zeer regelmatige aanwezigheid van senioren, leidinggevende of hoofd.
- Formele mogelijkheden voor EBP-scholing.

Vrij vertaald naar Lee et al.¹⁾, Rich²⁾, Moberg-Wolff et al.³⁾ en Akhund et al.⁷⁾

moet worden en zij het dus hoog op hun prioriteitenlijst moeten hebben staan. Zij zijn immers degenen die de benodigde randvoorwaarden scheppen, zoals beschermde of vrij geplande tijd, het aanwijzen van een Journal Club-leider, ruimte maken op de roosters zodat de besprekingen zeer regelmatig plaats kunnen vinden, budget vrijspelen voor versnaperingen enzovoort. Daarnaast is het een goed advies om formele bij- en nascholing over EBP te organiseren om een Journal Club tot een succes te maken (zie tabel 1). Door rekening te houden met deze bevorderende factoren kan de start van een Journal Club een initiatief zijn dat u en uw collega's veel voldoening zal geven. «

Literatuur

1) Lee AG, Boldt HC, Golnik KC, Arnold AC, Oetting TA, Beaver HA, et al. Using the Journal Club to teach and assess competence in practice-based learning and improvement: a literature review and recommendation for implementation. *Surv Ophthalmol* 2005; 50(6):542-548.

Journal Club in de praktijk**Een Journal Club kan in elke setting**

Een Journal Club kan in elke soort setting georganiseerd worden, door verpleegkundigen op een afdeling in een ziekenhuis, door wijkverpleegkundigen op het thuiszorgkantoor of zoals in dit voorbeeld door docenten op een hbo. Binnen de hbo-Verpleegkunde (hbo-V) van de Amsterdam School of Health Professionals (ASHP), Hogeschool van Amsterdam (HvA), bestaat sinds één jaar een Journal Club voor alle verpleegkundedocenten.

Initiatief om EBP te implementeren

Voor docenten die al lang in het vak zitten geldt hetzelfde als voor verpleegkundigen die al langer meedraaien: niet allen zijn opgeleid met het EBP-gedachtegoed en missen hierdoor kennis en vaardigheden om als rolmodel te fungeren voor verpleegkundestudenten. In de missie van de hbo-V van de HvA wordt veel waarde gehecht aan EBP. Daarom zijn er verschillende initiatieven gezocht en ondernomen om het EBP-gedachtegoed te implementeren, zowel in het curriculum als bij het docententeam. Een van de initiatieven

- Rich K. The journal club: a means to promote nursing research. *J Vasc Nurs* 2006; 24(1):27-28.
- Moberg-Wolff EA, Kosasih JB. Journal clubs. Prevalence, format, and efficacy in PM&R. *Am J Phys Med Rehabil* 1995; 74(3):224-229.
- Campbell-Fleming J, Catania K, Courtney L. Promoting evidence-based practice through a traveling journal club. *Clin Nurse Spec* 2009; 23(1):16-20.
- Speers AT. An introduction to nursing research through an OR nursing journal club. *AORN J* 1999; 69(6):1232-1236.
- Cullum N. Users' guide to the nursing literature: an introduction. *EBN* 2000; 3:71-72.
- Akhund S, Kadir MM. Do community medicine residency trainees learn through journal club? An experience from a developing country. *BMC Med Educ* 2006; 6:43.

Extra literatuur

- St. Pierre J. Changing nursing practice through a nursing journal club: as hospitals seek to promote evidence-based nursing practice and improve the quality of bedside nursing care, formation a nursing journal club can be one strategy to accomplish both goals. *Medsurg Nurs* 2005; 14(6):390-392.
- Lindquist R, Robert RC, Treat D. A clinical practice journal club: bridging the gap between research and practice. *Focus Crit Care* 1990; 17(5):402-406.
- Luby M, Riley JK, Towne G. Nursing research journal clubs: bridging the gap between practice and research. *Medsurg Nurs* 2006; 15(2):100-102.
- Goodfellow LM. Can a journal club bridge the gap between research and practice? *Nurse Educ* 2004; 29(3):107-110.

om het docententeam in EBP (bij) te scholen, was het starten van een Journal Club. In onderstaande beschrijving zult u de aanbevelingen uit tabel 1 herkennen.

Journal Club en lectoraat EBN

De Journal Club wordt georganiseerd vanuit het lectoraat Evidence Based Nursing (EBN). De leden van het lectoraat zitten om de beurt de Journal Club voor en zijn in principe bij elke Journal Club aanwezig. Zij presenteren met behulp van een PowerPoint-presentatie het artikel, de kritische beschouwing van de validiteit, de resultaten en de toepasbaarheid van het bewijsmateriaal in de praktijk, lessen of curriculum. Drie leden van het lectoraat monitoren en evalueren de Journal Club op procedure en inhoud.

Organisatie Journal Club

De Journal Club wordt om de week ingeroosterd, waardoor alle verpleegkundedocenten de gelegenheid hebben om hieraan deel te nemen. Deelname is niet verplicht. De Journal Club wordt rond lunchtijd georganiseerd, broodjes zijn aanwezig. Per Journal Club wordt één artikel besproken volgens het vijfstapsproces van EBP. Voor de eerste twee bijeenkomsten was gekozen voor Nederlandstalige artikelen om het docententeam even te laten wennen. Artikelen die in aanmerking komen om besproken te worden, zijn artikelen met een hoog actualiteitsgehalte, artikelen waarvan het onderwerp past binnen het curricu-

lum en wat leidt tot aanpassing van het onderwijsmateriaal, of artikelen die vanuit epidemiologisch oogpunt interessant zijn. De laatste vijf à tien minuten van de Journal Club worden besteed aan de mogelijkheden om het besproken artikel een plek in het onderwijs te geven.

Interactieve bespreking

Het artikel dat besproken wordt en een daarbij passende beoordelingslijst (van www.cochrane.nl) zijn voor alle docenten een week voor aanvang van de Journal Club op intranet beschikbaar. Het gekozen artikel is van tevoren gelezen en beoordeeld door de aanwezige docenten, waardoor tijdens de bespreking ruimte is voor discussie en interactie. Na de bespreking wordt ook de gebruikte PowerPoint-presentatie op intranet beschikbaar gesteld, zodat docenten deze tijdens de lessen of bij de voorbereiding van het onderwijs kunnen gebruiken.

Succes

De Journal Club is vanaf het begin met enthousiasme ontvangen, ook door docenten die zeer sceptisch stonden tegenover EBP. Nu, na een jaar worden de besprekingen verzorgd door docenten die geen lid zijn van het lectoraat, in samenwerking met een lid van het lectoraat. Deze ontwikkeling is spontaan ontstaan vanuit het docententeam en wordt gezien als een bewijsstukje voor de succesvolle implementatie van het EBP-gedachtegoed in het docententeam.